

NÉMETH GÉZA

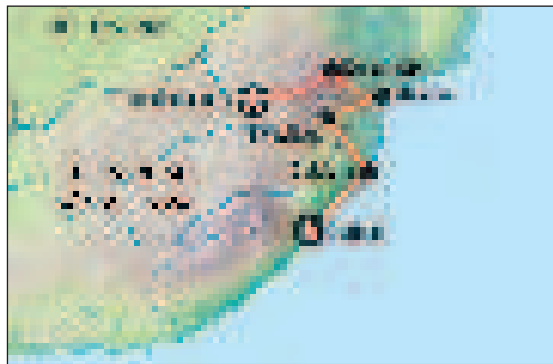
Búcsú Afrikától

Egyszer mindennek eljön az ideje. Még annak is, hogy én, aki amúgy nem különösebben vonzódok a luxushoz, egyszer az életben kényelemben tegyek meg egy közel 11 órás repülőutat. Éveken át próbáltam felhasználni az egyik (KLM-Air France) légi egyesülésnél összegyűjtögetett mérföldjeimet valami komoly kedvezményre, de sehogy sem jött össze. Most igen. Ingyen, business osztályon utazhattam Budapestről Amszterdamig, de ami a fontosabb, onnan Johannesburgig. Ingyen? Na, olyan nincs. A különféle pluszadók ma már többre kerülnek, mint maga a repülőjegy, de azért így is megéri. Nem a pezsgő meg a lazac miatt, inkább azért, mert nem kell hering módjára bepréselnem magam csaknem fél napra a turistaosztály nyomorító ülésébe. Lesz még részem kényelmetlenségéből bőven, majd meglátják.

Egyelőre átrepüljük fél Európát, aztán bónuszként megkapom a Szahara marokkói részét tízezerről, attól kezdve viszont csak felhőket. Elvileg mehettem volna egy nappal korábban is, de mi az ördögöt csináljak

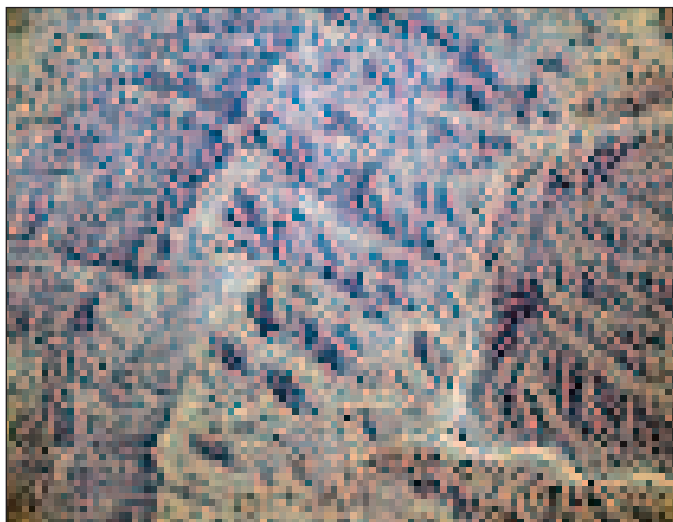
ra szakosodott kanadai székhelyű irodánál (újabb neve egyébként GAdventures), minimum tucatszor – de most utoljára – indultam velük, hogy ezúttal a „Kruger and Swaziland Express” fantázianevű, csakugyan kissé rohamtempójú utazással végleg letudjam Afrika még rám eső részét.

A jármű immár megszőkott: hátul buszfélévé alakított teherautó a kempingezéshez szükséges minden felszereléssel, hozzá sofőrrel (Adrian) és túravezetővel (Janine), akik, bár velünk angolul beszéltek, egymás között szívesebben társalogtak anyanyelvükön, az afrikaanson. Még valami extra: a kocsit annyiféle konnectorral szerelték föl, amennyit elképzelni is nehéz. Kell is, hiszen a dél-afrikai régióban egészen különleges, minden mástól eltérő dugaszt használnak, ide meg jön mindenféle népség (ezúttal tizenketten) a sajátjával, hát ne legyen gondja.

Jó hatórás út után érjük el a Blyde-kanyon vidékét. Ez itt már a híres Drakensberg (Sárkány-hegység) része, az pedig egy hatalmas geológiai lépcsőé, mely durván félkör alakban, kiemelkedésként kíséri a parti síkságot és legmagasabb pontja megközelíti a 3500 métert. A lépcső a partvidék felől hegységnek tűnik, ám a Központi-fennsíkról, melyet körülölel, már kevésbé, hiszen a plató is bőven 1000 méter fölé emelkedik (Johannesburg tengerszint feletti magassága pl. 1700 méter!). A régió főként az utóbbi 20 millió évben emelkedett számottevően, ennél fogva tömérdek anyagot pusztított le az erózió; kialakult a geológiai lépcső, mely folyamatosan hátrál, teret engedve a szélesedő parti síkságnak. Kőzetanyaga elég változatos, ezen a vidéken 200 millió éves homokkővekre valamivel fiatalabb vastag bazalt ömlött, de helyenként kibukkan a kerekén 2 milliárd éves, nagyon ellenálló kvarcit is.

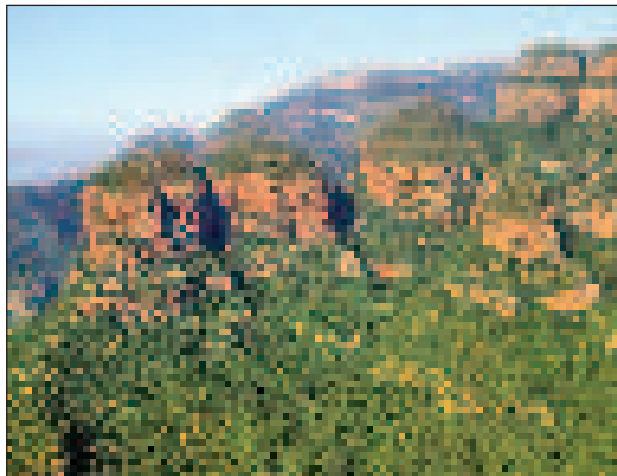
Éppen ezen tapodunk, midőn lebalagván a Treur és a Blyde folyó találkozásához szemügyre vesszük Bourke szerencséjének gödreit. Nem értik, ugye? Másként pedig nem lehet lefordítani, de körülírom. Tom Bourke aranyásként kottorászott errefelé hajdanán a hatalmas „gödrökben” (lásd később), csak éppen szerencséje nem volt, ugyanis a hely arról nevezetes, hogy NEM talált itt aranyat. Hogy aztán mindez mikor történt, ki volt Bourke, amúgy máshol talált-e bármit is, azt még az internet jótékony homálya is elfedi. Valószínűleg egyszerűen pechje volt, mert Dél-Afrikában másutt tömérdek helyen tömérdek aranyat találtak. Hanem a „gödrök” (angolul potholes)... Ezeket nevezzük magyarul *evorziós üstöknek*. Gyors folyású patakok

Belépő Afrikába – Marokkó tízezerről

a világ egyik legveszeélyesebb városában. Többször is jártam már Johannesburgban, de a reptérről, mely a legforgalmasabb az egész kontinensen, a lábam se tettem ki. Sűrű az este, amikor egy külvárosi motelfélében csatlakozom a csoportomhoz. Törzsutas vagyok már a GAP-nál, ennél a hátizsákos csőrök kis csoportos utaztatásá-

meg is szűnt létezni. Amúgy a leggazdagabb is; gondolják el, ezen a parányi, 18 ezer km²-es területen 12,5 millió ember állítja elő a teljes afrikai kontinens (30 millió km²) GDP-jének kb. 7 százalékát. Aztán viszont órákon át semmi település, csak megművelt területek, farmok – és kifogástalan utak.

A Három Rondavel

medrében képződnek, ott, ahol a meder kisebb mélyedéseibe bekerül egy vagy több keményebb hordalékkő és ha kiszabadulni képtelen, a turbulens vízmozgás addig pörgeti-forgatja, amíg mély, akár több méteres gödröt váj a mederbe, míg el nem kopik, vagy annyira le nem kerekedik, hogy munkára immár képtelen. Sokhelyütt vannak effélék, jómagam trópusokon éppúgy láttam, mint Skandináviában (ott jobbra hajdan gleccserek borította térszínen képződtek), mi több, a legelső norvég szavak egyike, amiket megtanultam is ez volt (jettegryte). A Treur szűk szurdokában lévő azonban igazi csodák; akadnak szárazon rekedtek éppúgy, mint jelenleg is formálódók.

A Blyde folyó kanyonja 25 kilométer hosszan nyúlik el a Drakensberg északi részén, és bár a folyó itt jórészt vörös homokkőbe vágta be magát, a dús növényzet miatt falai zömmel zöldek. Átlagmélysége nagyjából 700 méter, de a perem legmagasabb pontjáról a folyóig kereken 1500 méteres mélységbe lehet alátekinteni. A fő látványosság azonban odaát, vagyis a túlparton van: *A Három Rondavel*. Rondavelnek nevezik afrikaans nyelven az őslakók (egyébként manapság is igen gyakori) kerek, csúcsos kunyhóit, melyekre csakugyan emlékeztetnek valamelyest a puhább kőzetből ki-preparálódott kvarcitkolosszusok. Persze, legenda is fűződik hozzájuk. Egy a bapedi népcsoporthoz tartozó törzsfőnök valamikor nagy csatában legyőzte a területükre törő szvázikat, és mivel éppen három felesége volt, róluk nevezték el a sziklaküpokokat. (Ha valakit érdekel, balról jobbra: Magabolie, Mogoladikwe és Maseroto.) S hogy milyen magas vagyunk valójában, kiderül, ha pár kilométerrel odébb gurulunk az *Isten ablaka* nevű kilátóhely felé, ahonnan letekinthetünk a 700 méterrel alattunk húzódó *lowveldre*, vagyis a felföldet szegélyező síkvidékre. A hely

amúgy megjelenik *Az istenek a fejükre estek* című filmben is, melynek végén a főhős, Xi, úgy gondolván, hogy ez itt már a világ vége, a mélybe hajítja a népére sok bajt hozó, égből potytyant kólásüveget.

S hogy milyen a dél-afrikaiak istene, rögvest megtapasztaljuk, mihelyt leereszkedünk a síkságra. Eddig kellemes időben volt részünk, itt viszont ránk szabaddul a délszaki nyár (február közepe) bődületes hősege, 40 fokkal. Átszállunk két terepjáróba és immár parkőrök vezetésével félórán belül begurulunk a *Kruger Nemzeti Parkba*. Ez még hiányzott saját afrikai Grand Slamemből a Serengeti és az Etosha után. A kocsi gyakorlatilag nyitottak, nap- és esővédő tetővel, de ahol ablakoknak kéne lenni, ott nincs semmi, ezért, bár nem vágatunk, a menetszél elviselhetővé teszi a hőséget. De mennyire más vidék ez, mint Kelet-Afrika szavannái! A

hiszen az október végétől kezdődő, március végén lecsengő esős évszakban járunk. Ennek csakhamar meglátjuk a következményeit is, miközben átkelünk a parkot nyugat-keleti irányban átszelő hat nagyobb folyó egyikén (nyugaton és keleten két folyó, a Limpopo és a Crocodile folyó képezik a park természetes határait). Úgy egy-két héttel ottjártunk előtt akkora felhőszakadások zúdultak a vidékre, hogy az ágyukból kilépő folyók törtek-zúztak, medrük még most is tele hatalmas, gyökerestől kifordított el sodort fatetemekkel, bokrokkal. Az állatok megjelenésére sem kell sokat várni. A lombok közül kimered egy-egy zsiráf nyaka-feje, zebraák rebbenek kissé odébb az út mellől, felbukkan egy *nagy kudu*, csikozott szőrzetű, nagytermetű antilopféle, és annyi impala, mint fűszál a réten; 150 ezer legegészik belőlük a parkban. Békésen megférnek a zebraák és a csíkos gnúk közelében, habár utóbbiak nincsenek túl sokan. Az itteni kereken tízezer példány semmiség a Serengeti-ökoszisztéma kereken egymilliós állományához képest, és míg amazok hosszú és viszontagságos vándorútjukat járják az éppen zöldellő füves régiók között, ezek maradnak, ahol vannak.

Persze, mindenkinek a „nagy ötösré” fáj a foga. Oroszlán, elefánt, kafferbi-valy, orrszarvú és a leopárd – ezek az afrikai vadállomány sztárjai. Kafferbi-

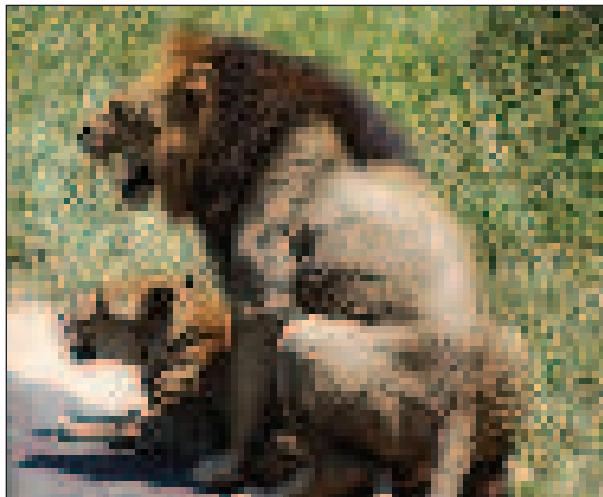

Csúcsforgalom a Krugerenben, szélesszájú orrszarvúakkal

Serengetit a fűfélék uralják, elszórt fás, bokros vidékekkel, és egyetlen pillantással hatalmas terület tekinthető át. A namíbiai Etoszában a bozótos az úr, aránylag kevés fával, még kevesebb fűvel. Itt viszont dús a növényzet, rengeteg a fa, a bokor, kevés a tisztás. Persze, nagy a változatosság, elvégre csaknem 20 ezer négyzetkilométer a kiterjedése, akkora forma, mint a fél Dunántúl.

A nagy zöldség épp most nem véletlen,

valyira nem kell különösebben „vadászni”, ezek az eleven tankok meglehetősen nagy számban élnek errefelé, békésen legelnek, vagy élvezettel dagnyáznak a tömérdek pocsoltyában. Nem kis meglepetésemre orrszarvúból is van dögvél, persze, csakis a fehérből, ami persze egyáltalán nem fehér. Bőre határozottan szürke, közkeletű neve egyszerű félrefordítás eredménye. Ez ugyanis a *szélesszájú orrszarvú* elevezése,

A faj fenntartása fontos feladat

amit hollandul *wijd*nek írnak, de „vájd”-nak ejtenek. Az angolok meg *white*-nak, vagyis „vájt”-nak értették, ami persze fehéret jelent. A szélesszájú faj egyedei főként fűfélékkel táplálkoznak, ellenében keskenyszájú rokonaikkal, melyek elsősorban a bozotos leveleket falatozzák. Utóbbit immár szerte Afrikában a kritikusan veszélyeztetett fajok közé sorolják; a populációt alig több mint 4000 egyed alkotja (ebből 350 él a Kruger területén), pedig a XX. század elején még a keskenyszájú rinocéroszok voltak a legnagyobb számban az összes orrszarvúfaj között. Nekem csupán Namíbiában, az Etosha Nemzeti Parkban volt szerencsém látni két példányukat. Szomorú hanyatlásuk okai az élőhelyek pusztulása, de elsősorban az orvadászat. Egykor a Közel-Kelet, Arábia volt a szarvak legnagyobb felvevőpiaca, ugyanis abból készítették a férfiak elengedhetetlen kellékének, a dzsambijának nevezett díszes görbe töröknek a marcolatát. Aztán belépett a bizniszbe Kína, ahol a mai napig a legnépszerűbb férfivágy-serkentőnek vélik, holott nem az. Anyaga ugyanis keratin, vagyis szaru, ugyanaz, mint az emberi körömé. De akkor miért nem azt rágják?

A szélesszájúak valamivel szerencsésebbek, számuk a Krugerben 10 ezer körül van, szinte mindenütt láthatók. Még azt is megengedik maguknak, hogy komótosan átsétáljanak az aszfaltúton a kirándulók autói előtt.

Más vidékekkel ellentétben igen nagy, sőt túl nagy az elefántok száma és egyre növekszik; immár 15 ezer körül jár, holott a nemzeti park mint ökoszisztéma csak nagyjából 8000 példány eltartására képes. Az elefántok élelemigénye óriási, nagy károkat okoznak a fák elpusztításával, mert ahol nincs számukra elég fű és bokor, letördelik a faágakat, ha pedig

már nem érik el őket, egyszerűen kidöntik az egész fát. A 90-es évek közepén próbálkoztak fogamzásgátlással, de ez technikailag nehezen volt megoldható, úgy-hogy pár éven belül abahagyták.

Most már csak a macskák vannak hátra. A 90-es évek végén, amikor először jártam a dél-afrikai régió négy országában, úgy kellett eljőnnöm, hogy a három hét alatt egyetlen nagymacskát sem láttott a csoportunk, ami azért elég szégyenletes teljesítmény. Sokáig a

Krugerben sem mutatkozott semmi, aztán hirtelen, a magas fűben ott hever közvetlen az út mellett egy fenséges hímosz-lán, kissé távolabb pedig egy nőstény. (Kinek van lelke ilyen fenséges állatot pusztá szórakozásból lelőni?) Láthatóan nekik is melegük van. Aztán a hím egy szökelléssel a lány mögé kerül, mintegy öt másodperc alatt, az út kellős közepén derekasan meghágyja, majd komótosan elballag. Számuk egyébként közelít a 3000-hez. A park területén mintegy 2000 leopárd is él, de életmódjuk sokkal rejtőzködőbb rokonaiénál, és magányosan járkálják a vadont, ha éppen nincsenek kölykeik. Napközben szinte mindig a fák ágain hűsölnek, oda hurcolják föl zsákmányukat is, szóval, nagyon nehéz észrevenni őket. Nekünk sem sikerült, így marad a *Joubert-házaspár* csodálatos, többszörös díjnyertes természetfilmje, *A leopárd szeme*, amit három évig forgattak Botswana-ban, végigkövetve egy újszülött leopárd, Legadema felcseperedését és ismerkedését a világgal. Szerencsére több, nálunk is fogható tévécsatorna is rendszeresen műsorára tűzi. Természetesen a park a felsorolt állatokon kívül még tömérdek kis- és nagyvad otthona, rájuk azonban itt nem elég a hely.

Ami a biztonságunkat illeti, arról egyrészt a nagyon tapasztalt helyi vezetők, másrészt a szigorú szabályok gondoskodnak. Hogy úgy mondjam, nix ugribugri, kocsiból kiszállni nem lehet, csakis a kijelölt pihenőhelyeken vagy a szálláshelyeken. (A parkon belül egyébként vannak kijelölt helyek gyalogtúrák számára is.) A Krugerben mindenféle szálláslehetőség elérhető, a luxusbungalóktól, lodge-októl az egyszerű kempingekig. Találják ki, mi hol aludtunk. Mire a szafarit délutánra befejeztük, legénységünk már fölállította a sátrainkat, üzembe helyezte a konyhát, készült a vacsora.

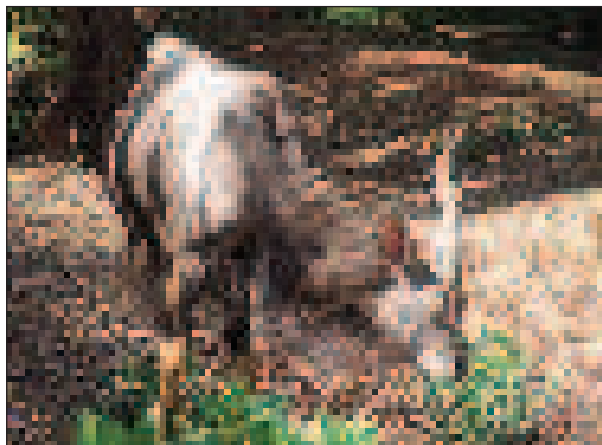
Másnapra nem volt kötött programunk, viszont aki akart, pluszpénzért nekiindulhatott még egyszer, ezúttal hajnalban kezdődő vadlesre. A csoport jó része elment (és láttak leopárdot, hogy a fene esne beléjük...), mi, maradékok a saját kocsinkal tettünk egy pár órás magánzafarit, és nagyjából ugyanazokat láttuk, amiket az előző napon. Nagy megkönnyebbülésünkre, az előzetes tervek ellenére, nem kellett átköltöznünk egy másik kempingbe.

Az első vadrezervátumot, melyből a nemzeti park kinőtt, már 1899-ban létrehozták. Akkoriban a rövid életű, az angol gyarmatterületektől függetlenné vált búr állam, Transvaal Köztársaság (a mai Dél-Afrika északkeleti fele) elnöke *Paul Kruger* volt, aki felkarolta, támogatta az elképzelést. A park alapításának éve 1926, immár számottevően kibővített állapotban, akkortól viseli az időközben már rég elhunyt Kruger nevét. (Kérdés: akkor most Krüger vagy Kruger? A névadó ősei poroszok voltak ugyan, akiket nyilván még Krügernek hívtak, de már a XVIII. században letelepedtek a búr (holland) uralom alatt álló Dél-Afrikában, ahol nyilván lekopott az u-ról a két pont; egyszóval Kruger.)

Az idők során hatalmas fejlesztéseket hajtottak végre, tömérdek utat, hidat, fogadó létesítményt építettek, kezdetül küzdöttek (máig is) a manapság főleg Mozambik felől beszivárgó, csúcstechnikával felszerelkezett orvvadászok ellen, innen már kihalt fajokat telepítettek be és szaporították az állományukat. Napjainkban évente mintegy 1,5 millió látogató keresi fel a parkot, mely két szomszédos ország, Zimbabwe és Mozambik egy-egy nemzeti parkjával majdhogynem összenőve egyetlen hatalmas védett területet, úgynevezett békeparkot alkot.

Az esős évszak ránk eső részét mi sem ússzuk meg szárazon, utolsó éjszakánkon rendszeren ázunk, de még a reggeli összerámolást is kissé megszelídült esőben hajtjuk végre. Hosszú, több mint 300 kilométeres út vár ránk, megyünk *Mozambikba*. De minek is? Az iroda előzetes program-értesítője szerint behajtatunk a fővárosba, *Maputóba*, ahol vezetőnk bemutatja a vibráló, latin hangulatú város központját (az ország korábban portugál gyarmat volt) a virágzó jacarandafákkal és a többi... Ehhez azonban először át kell kelni a határon. A mozambikiak elirigyelhették az amerikai határbeléptetési rendszert, mert azon kívül, hogy legomboltak rólunk személyenként közel 90 dollárnak megfelelő vízumdíjat, akkurátusan ujjlenyomatot vettek, lefényképeztek, a képet pedig, nyilván emlékeknek, beragasztották a vízum mellé az útlevélbe, úgyhogy ezzel el is löttünk két haszontalan órát. Maputo mellett meg úgy húztunk el, mintha

ott se lett volna. Adrian kijelentette, hogy ő oda többet a kocsikereket se teszi be, mert ha egyszer benn vagyunk, onnan estig ki nem jutunk. Senki se háborgott, ráadásul még az elkerülő út is elég szörnyűnek bizonyult pokoli forgalmával. De akkor miért is jöttünk Mozambikba? Hát azért, hogy pihenjünk úgy másfél napot a fővárostól 150 kilométerre északra fekvő *Bilene* falu közelében egy kétségtől kellemes, meleg vizű terjedelmes lagúna partján. (Azt mondják, ez a legközelebbi tengerparti strand Johannesburghoz, bár köve hiszem, hogy özönlenének ide az

Hím nyala

ott lakók.) Szép fehér homok, árnyas fák, büfék, egy ugrásra a kempingtől. Tömeg nincs, sör van. Tényleg, mivel kell itt fizetni? Mozambik pénznemét meticalnak hívják, de itt szívesen elfogadják a dél-afrikai randot is, úgyhogy meticalt jóformán nem is láttam. Személyzetünk a környékbeli halászsoktól vett nyolc kiló garnélarákot, szépen megtisztítva, 14 személyre, azt ettük vacsorára. Bár nagyon szeretem, de utána hónapokig rá se bírtam gondolni...

Ennyi – másfél nap – jutott nekünk Mozambikból, ahol pedig tömérdek látnivaló kínálkozott volna északabbra, de hát ez végül is „expressz” út. A GAP utóbb belátta hatalmas tévedését, mert Mozambikot még abban a szezonban kiiktatták a programból. A visszaúton szerencsére hasonló tortúrát nem kellett elszenvednünk, mert egyből *Szváziföld* határán léptünk át, hogy eltöltsünk két napot ebben a parányi országban. Területe valamivel kisebb, mint a Kruger Nemzeti Parké, és a britektől 1968-an elnyert függetlenség óta királyság, mintegy 1,1 millió lakossal. Ezer szállal kötődik Dél-Afrikához (már csak azért is, mert három oldalról a nagy szomszéd öleli körül), mezőgazdasági termékeinek fő felvevőpiaca, nemzeti valutájának, a lilangeninek az árfolyama a randéhoz igazodik (egy az egyben),

de a dél-afrikai pénzzel is mindenütt lehet fizetni. Ezt rögvest ki is próbáltuk egy közepes méretű városka, Manzini 2011-ben megnyitott bevásárló központjában, amit egy emléktábla szerint maga a király nyitott meg, s amiről kinézete, árukínálata alapján senki meg nem mondaná, hogy nem valami gazdag országban van. Sváziföld amúgy közepesen fejlett, fellendülése a dél-afrikai apartheid időszakára esik, amikor sokan látogattak át a szomszédból például kaszinózni, vagy olyan tévéműsorokat nézni, amiket odaát nem közvetítettek.

Itteni úticélunk a *Mlilwane Vadrezervátum*, mely egy völgyben fekszik, neve pedig kis tüzet jelent, utalva a környező dombokon villámcsapások miatt kiterő erdőtüzekre. Ez az ország legrégebbi védett területe, egy nonprofit szervezet irányításában. Kifogástalan látogatóközpont étteremmel, bárral, odébb kemping... Na, nem, már megint sátor... soha többé! Aludni bármennyit képes lennék benne, de hogy felállítani, bontogatni, elcso-

magolni, azt már nem! Hiszen ott vannak, szépen, kör alakban megépítve a bennszülöttek kunyhóira hajazó méhkasszerű bungalók. Megalkuszom a recepciónál (40 dollár egy éjszakára), elvonulok kis magánluxusomba (tisztességes fürdőszoba, villany, kényelmes ágy), aztán kiülök birtokom elé szemlélni. Látom ám, hogy sorban jönnek a csoporttársak... A csapat fele is átpártolt. Jól döntöttünk. Úgy egy órával később akkora eső zúdult a tájra pokoli égzengésvillámlás közepette, hogy csak sajnáltam szegény sátrazókat.

Mlilwane nem kínál különleges vadállományt, de amik vannak – zebrák, impalák – igen kezesek és könnyen megközelíthetők akár gyalogszerrel is. Mondhatni, részesei a látogatóközpont

körül térség mindennapi életének. A varacskos disznók olyan békésen legelésznek a kunyhók körül, mintha háziállatok lennének, két-három méterre is közel engednek magukhoz. Már jó ideje megfigyeltem, hogy a varacskos disznók Afrika-szerte olyan színűek, amilyen az illető helyen a föld, a talaj maga; itt speciálisan vörösek. No és itt láttam először *nyalát*, ami nem csoda, mert kizárólag a dél-afrikai régióban, annak is ezen az északkeleti fertályán él. Sváziföldön az ötvenes években kihalt, a jelenlegi állomány áttelepítésből származik. A nyala igen szép állat, az antilopfélekhez tartozik, szarvat, mely csavart, csak a hímek viselnek, és a szexuális dimorfizmus olyan fokú, hogy a nőstényről el se hinnénk, hogy ugyanazon fajhoz tartoznak. Oldalukat, valamint a fiatal állatot (nemtől függetlenül) 5-6 vertikális csík díszíti.

Pár órára, autós vadlással egybekötve, átruccanunk egy közeli falucskába, pontosabban annak szuvenirpiacára, ahol minimum száz standon árulnak többnyire szörnyűséges faragványokat, gyöngyöket, maszkokat, pólókat stb., némelyik állatfaragványt egészen gigantikus méretekben is. Már jó régen elgondolkodtam, ki az az elmebeteg, aki képes megvenni egy másfél méteres faszírfot, hogy aztán hazavigye a több ezer kilométerre levő otthonába. Aztán, ugyancsak sok éve, megtudtam, vannak ilyenek; a johannesburgi reptéren tucatjával láttam faszírfot, faelefántot, faakármit hazafelé vivő turistákat.

Vissza Dél-Afrikába, *Zuluföldre*, ami

Nem bennszülöttek kunyhói, hanem bungalók

a szó eredeti értelmében egy földrajzi tájegység az ország keleti, Indiai-óceánnal határos részén. Közigazgatásilag ez *KwaZulu-Natal* állam (nagyjából akkora, mint Magyarország), aminek magva egy kis zulu királyság volt a XIX. század nagy

részében, de sorra legyőzvé bennszülött törzsi szomszédait, egész szép kis birodalmat teremtettek. Harcos nép volt tehát a zulu, mind a brit, mind a búr gyarmatosítókkal ádáz és véres csatákat vívtak, míg végül az angolok 1879-ben végleg legyőzték őket. Úgyes taktikával 13 alkirályságra osztották fel a területet, önálló uralkodókkal, akik persze hamar egymásnak estek. Eközben persze a bürok és a britek egymással is harcoltak és mindkét fél igyekezett a zulukat a másik ellen ki játszani. A Dél-afrikai Unió megalakulása után is voltak ugyan zulu királyok, őket azonban az országos hatóságok ilyen mi voltukban nem, legfőljebb törzsfőnökként ismerték el. Egyébként a zuluk, akik mintegy 11 millióan vannak Dél-Afrikában, az ország legnagyobb etnikai csoportját alkotják, nyelvük az isiZulu a köztársaság 11 hivatalos nyelvének egyike.

St. Luciának hívják a mindössze ezer lakosú kisvárost, ahol megszállunk (nem sátorban, panzióban!), s ahol ezen kívül legfőljebb enni-inni lehet, no meg bejelentkezni egy túrára a viszonylag közeli *Umfolozi* vadrezervátumba. Másnap reggel hatkor meg is jön értem a terepjáró, jó hetvenes öregúrral a volánnál, mellet-

Amilyen színű a talaj, olyan a varacsos disznó is

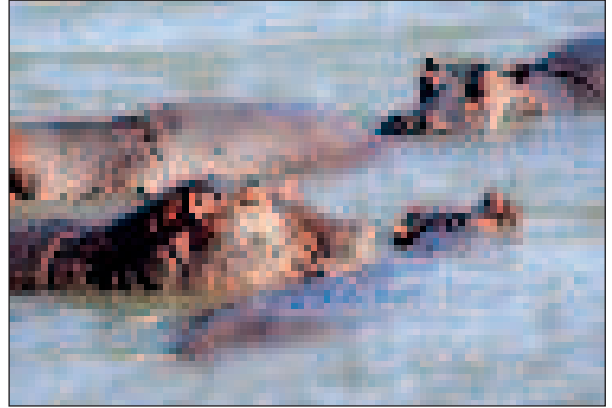
te a felesége, akiről utóbb kiderült, hogy ő készítette és szervirozza pazar ebédünket (egy holland házaspár volt az útitársam). Az úr magánvállalkozásként üzi az ipart évtizedek óta. Maga a park, mely állami kezelésű, méreteit tekintve eltörpül a Kruger mellett (kerekén 1000 km²), de azon kevesek egyike, ahol a nagy ötös minden képviselője előfordul. Leginkább a szélesszájú orrszarvúak igen gazdag állományáról híres. Dimbes-dombos vidék, aránylag sűrű, fás, bokros növényzettel, úgyhogy itt sem könnyű észrevenni a rejtőzködő állatokat. De még a legnagyobbat sem. Csendben gurulunk lefelé az egyik úton, amikor szép lassan megállunk. Csak vezetőnk oldalra mutogatásá-

ból veszem észre, hogy tőlünk úgy három méterre a fák között egy megtermett hím elefánt álldogál, de olyan közel, hogy látom magam a parányi szemében. Nem moccanunk, nem szólunk, csak nézünk. Halk klaffogás mögöttünk – talán tíz méterrel a kocsitól átvonul az úton egy kisebb, de azért elég tekintélyes másik példány. Szó, ami szó, errefelé csakugyan kaszálni lehetne a rínokat, de akad bőven kafferbivaly is. Az oroszlanokkal kevesebb szerencsénk volt, mint a Krugeren; két fiatal nőtényt sikerült kiszúrunk a magas fűben, kissé távolabb az úttól. S hogy azért ne legyen minden szép és jó, meg kell említenem, hogy a park felé vezető autópálya mentén hosszú kilométereken át óriási eukaliptuszültetvények húzódnak. Szemre akár tetszetős is lehetne a sok egyforma, szálgyenes fehér törzsű fa, de hát mégis...

Ha viszont úgy fogjuk föl, hogy inkább azokat vágják majd ki (papíralapanyagnak), mint az eredeti növénytakarót (az ugyanis nyilván már kivágták), talán nem is olyan szörnyű.

Még egy különlegesség maradt az utolsó, részben terepi napra: az *iSimangaliso Wetland Park*, aminek nevéből csak a legkönnyebbet, a wetland szót nem tudom lefordítani. Jó, persze, le tudom, nagyjából lápot, vizenyős területet jelent, de hogy mit takar, azt könnyebb elmagyarázni. Egy hatalmas, jórészt vizes ökoszisztéma, mely mintegy 280 km hosszú partszakaszt foglal magában, csaknem a mozambiki határtól. Nekünk ebből a *St. Lucia-tó* jutott egy kisebb hajó fedélzetéről. A városka szélén kezdődő tó voltaképp felsős vízű, a tengerrel összeköttetésben álló lagúna, melynek vízpótlásáról folyók gondoskodnak. Nem kell sokat haladnunk, már nyüzsgőnek a vízilovak (esténként *St. Lucia* utcáira is ki-kiruccannak), a nilusi krokodilok, nem is beszélve a vízimadarakról. Szép befejezés.

A túra hivatalosan *Durbanben*, az ország harmadik legnagyobb városában zárul. Átevickélünk nyüzsgő központ-

Egymás hegyén-hátán – vízilovak a *St. Lucia*-tóban

A szerző felvételei

ján, mondom is Janine-nek, ide majd még visszajönnék körülnézni. Eszedbe ne jusson, ha jót akarsz magadnak, válaszolj, errefelé rabolnak, gyilkolnak, akár fényes nappal is. Youth hostel a tanyánk, ugrásnyira a tengerparttól, annak is a *Golden mile*, vagyis arany mérföld nevű szakaszától, ami strand, üzletek, kajaldák egyben, tömérdek emberrel. Idelátszik a 2010-es futball-vébére épített csodálatos *Moses Mabhida stadion*, de a strand homokján nem fociznak a gyerekek – hanem kriketteznek. Érdekes, hogy a sportágak népszerűsége majdhogynem etnikai alapokon oszlik meg. A futballt leginkább a feketék kedvelik, a krikett a brit és indiai származásúak körében népszerű, míg a rögbi főként az afrikánerek (a holland telepések és gyarmatosítók leszármazottai) kedvence. Színes bőrtűt egyébként a strandon csak az éttermi felszolgálók és a bolti alkalmazottak között láttam.

Biztos, ami biztos, jó három órával a gépem indulása előtt már a reptéren vagyok. Előbb ugyanis el kell jutnom Jo'burgba, hogy elérjem a „nagy” gépet, ami visszahoz Európába. Még itthon interneten kinéztem, majd vettem egy Durban-Jo'burg jegyet a helyi fapadosok egyikére, a Velvet Sky nevezetűre, négyórás átszállási ráhagyással. Első utam a pultjukhoz vezetett, hogy megy-e. Sajnos a járatot törölték, de ha nagyon siet, még fel tudjuk tenni az előzőre. Így lett, de az még meg se jött. Mellettem várakozás közben egy angol férfi újságot olvas, bepillantok: Csödközelben a Velvet Sky, már üzemanyaggal sem akarják őket kiszolgálni. Jól nézünk ki. Aztán kétórás idegtépő várakozás után befutott egy üres gép, arra bennünket rohamtempóban felszállítottak és simán elértem a johannesburgi csatlakozásomat. A Velvet Sky amúgy tényleg becsődölt.

Ez volt a tizenkettedik – és egyben utolsó – utazásom az afrikai kontinensen. ✎